

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Proper
Pronunciation:
Ashkenazic?
Sephardic? Litvish?
Galitzianer?*

Rabbi Michael Taubes
יב' טבת תשע"א • December 19, 2010

(1) בראשית (מט:כח)

כָּל אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם :

(2) רש"י (שם)

ברך אותם - לא היה לו לומר אלא איש אשר כברכתו ברך אותו, מה תלמוד לומר ברך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורתו של אריה, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן בכל הברכות, תלמוד לומר ברך אותם :

(3) פי' רש"ר הירש עה"ת – בראשית (מח:יג)

Rather, as we already indicated above on the verse, the קהל גוים, here denoted עמים, gives this nation in general the characteristic mission that, in spite of their being united into one completely similar body of men by their all having the one common spiritual and moral mission and outlook on life, they are nevertheless to consist of a diversity of tribes (a קהל עמים I.L.). The nation is to represent agriculture as well as commerce, militarism as well as culture and learning etc. Thereby, as a model nation, factually to establish the Truth that the one great personal and national calling which God has revealed in His Torah is not dependent on any particular kind of calling or trait, but that the whole of mankind in all its shades of diversity, can equally find its calling in the one common spiritual and moral mission and outlook in life.

(4) מגן אברהם – או"ח (סי' סח' – תחילת דבריו)

האר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה סדרו הראשונים כגון הקלירי שנתקנו ע"ד האמת, אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שיהיה לכל (הכוונות) וז"ל הגמרא ירושלמי אע"פ ששלחנו לכם סדר התפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם עכ"ל וכ"כ בס"ח סי' רנ"ו וכתב שגם הפוסקים שאומרים על הפיוטים צריך לנגן כמו שמנגנים הקרוב"ץ - ובש"ל האריך בשם גאוני שצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה וכו' ליהטה אש סביבותיו עכ"ל :

(5) פירוש ר' בחיי עה"ת – בראשית (יח:ג)

ואע"פ שנראה שהקמ"ץ והפת"ח הכל דבר אחד ותנועה אחת, אין הדבר כן, אלא שיש הפרש ביניהן במבטא, שהרי תנועה הקמ"ץ גבוהה ועליונה, ותנועת הפת"ח למטה ממנה, כי הקמ"ץ בתיבה יורה על מעלה גדולה ועל דבר שהוא עומד בפני עצמו, אינו נסמך לאחר, כענין ארון שהוא קמו"ץ, ומצינו ארון הברית שהוא בפת"ח, וכן: הנה אנכי שולח מלאך, וישלח מלאך, שהוא בקמ"ץ, ומלאך הברית הוא בפת"ח, כי הפת"ח נסמך לעולם למה שאחריו, ולא כן הקמ"ץ כי הוא עומד בפני עצמו, ומטעם זה כל אתנחתא וסוף פסוק הוא בקמ"ץ כי שם עומד לא יסמך. ומטעם זה בנקוד זה השם לא תמצא פת"ח אלא קמ"ץ כי המעלה העליונה הגדולה המורה עליונות ושהוא בלתי נסמך לאחר כדבר הנברא, ומפני זה נכתב באל"ף דל"ת כשהוא קדש בקמ"ץ, וכשהוא חול בפת"ח. ומה שכתוב בלוט: אל נא אדני, בקמ"ץ, והוא חול, לפי שהוא סוף פסוק. וזהו ההפרש הגדול שיש בתורתנו בין קמ"ץ לפת"ח, כהפרש שיש בין אור לחשך ובין קדש לחול. וכן מצינו שהמחליף פת"ח בקמ"ץ לא ימלט מאחת משתים: או יהרוס הכונה, או יבא לידי כפירה, כי אות ה"א של: 'האף תספה' אילו קמצתו היית מהפך כוונתו של אברהם והורס מחשבתו ואת ה"א של: האל יעות משפט, אילו קמצתו יהיה כפירה. מלמד שאמרו עוד חכמי הדקדוק כי הקמ"ץ הוא נאמר על ענין אמתי ולא כן הפת"ח.

(6) ספר מקור ברוך (להרב ברוך הלוי עפשטיין – בעל תורה תמימה) (א:ג:ח:ח)

וכן לא הי' סובל את בטוי החולם כמו שמבטאים את הציר"י, בלי נטיה קלה למעלה, והי' אומר בלשון צחית, כי הקורא את החול"ם בהברת ציר"י, אז, כשהוא בא אל הפסוק הבו לה' כבוד ועוז (תהלים, צ"ו), הרי הוא כמו שאומר כָּבֵד (אבר שבקרוב החי) ועז (שעירה).

(7) שופטים (יב:ו)

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אִמְרָנוּ שְׁבִלְתָּ וַיֹּאמֶר סִבְלַת וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר בֵּין וַיֹּאמְרוּ אוֹתוֹ וַיִּשְׁחַטוּהוּ אֶל מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וַיִּפֹּל בַּעַת הַהִיא מֵאֲפְרַיִם אֲרַבְעִים וּשְׁנַיִם אֶלְפִי :

(8) רש"י שם

שבלת - כמו שהיו מנסין אותם בזאת המלה כן היו מנסין אותם בכל מלה שיש בו שיי"ן והאפרתים היו קורין אותה סיי"ן ולקח הכתוב אחת מהמלות ויי"ם כי לקח מלת שכולת לפי שהיה שכולת הנהר במקום שהיו עוברים בני אפרים שהיו מגמגמין באותה השי"ן אולי היה אור ארצם גורם להם זה כמו אנשי צרפת שאינן מבינים לקרא השי"ן וקוראין אותה כמו תי"ו רפה :

(8) רש"י שם

ולא יכין לדבר כן - שהיו מגמגמים בלשונם :

(10) תלמוד בבלי – מס' ברכות (טו:)

תני רב עובדיה קמיה דרבא: ולמדתם - שיהא למודך תם, שיתן ריוח בין הדבקים. עני רבא בתריה: כגון על לבבך, על לבבכם, על לבבך, בכל לבבך, בכל לבבכם, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, הכנף פתיל, אתכם מארץ. אמר רבי חמא ברבי חנינא: כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה - מצננין לו גיהנם, שנאמר: +תהלים ס"ח+ בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון, אל תקרי בפרש אלא בפרש, אל תקרי בצלמון אלא בצלמות.

(11) רש"י (שם)

בין הדבקים - תיבות המדובקות זו בזו, אם אינך מפרידן כשהתיבה השניה מתחלת באות שהתיבה שמלפניה נגמרת הוא קורא אותן שתי אותיות באות אחת, אם אינו מתעסק ליתן ריוח ביניהן כדמפרש רבא.

(12) תלמוד בבלי – מס' ברכות (לב.)

דבי רבי אליעזר בן יעקב קורין לאלפיי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפיי"ן.

(13 הגהות הב"ח שם (אות א'))

גמ' קורין לאלפי"ן. נ"ב פרש"י פ' הקורא עומד דהיינו בדרש' אבל בתפלה איסורא איכא ע"ש ד' כ"ד ע"ב:

(14 תלמוד בבלי – מס' מגילה (כד):)

אמר רב אסי: חיפני (ובשיני) + מסורת הש"ס: [ובשיני] + לא ישא את כפיו. תניא נמי הכי: אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן, ולא אנשי בית חיפה, ולא אנשי טבעונין, מפני שקורין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן. אמר ליה רבי חייה לרבי שמעון בר רבי: אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן. משום דעבי קלך. אתא אמר ליה לאבוה. אמר ליה: זיל אימא ליה: כשאתה מגיע אצל + ישעיהו ח' + וחכיתי לה', לא נמצאת מחרף ומגדף?

(15 רש"י (שם))

מפני שקורין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן - ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר - יער ה' פניו, ולשון קללה הוא, כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס, כמו פני ילכו (שמות לג) את פני (ויקרא כ) ומתרגמינן ית רוגזי, ומעיי"ן עושין אלפי"ן, ופוגמין תפלתן, ודאמרין (ברכות לב, א) דבי רבי אלעזר קורין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן - ההוא בדרשה. לא נמצאת מחרף ומגדף - שהיה קורא לחיית"ן היהי"ן, נראה כאומר והכיתי.

(16 תוס' (שם))

כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה' - קשה כיון שלא היה יכול לומר חי"ת א"כ היאך הורידו רבי לפני התיבה כשגזר תענית כדאי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פה:) והא אין מורידין לא מאנשי חיפה ולא מאנשי בית שאן לפי שקוראין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן וי"ל דכשהיה מתכוין לקרות החי"ת קורא אותה שפיר ע"י טורח אבל לא היה בקל ולפי שאמר ליה אליהו שעל ידו תמהר הגאולה לפיכך הורידו.

(17 תוס' – מס' בבא מציעא (פו.))

אחתיהו לרבי חייה ובניו - ואע"ג דתני במגילה (דף כד: ושם ד"ה כשאתה) אין מורידין לפני התיבה לא מאנשי חיפה ולא מאנשי בית שאן שקורין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן ור' חייה לא היה יכול לומר וחכיתי כדאמר התם ה"מ היכא דאפשר באחר הכא לא הוה אפשר באחר.

(18 רמב"ם – הל' תפילה ונשיאת כפים (ח:יב))

וכן העלג כגון מי שקורא לאל"ף עיי"ן או לעיי"ן אל"ף וכל מי שאינו יכול להוציא את האותיות כתיקונן אין ממנין אותו שליח ציבור, והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור, הסומא פורס על שמע ונעשה שליח ציבור, אבל מי שכתפיו מגולות אע"פ שהוא פורס על שמע אינו נעשה שליח ציבור לתפלה עד שיהיה עטוף.

(19 רמב"ם – הל' תפילה ונשיאת כפים (טו:א))

ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון, והמומן, והעבירה, והשנים, והיין, וטומאת הידים, הלשון כיצד העלגים שאין מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפי"ן ועייני"ן אלפי"ן או לשבולת סבולת וכיוצא בהן אין נושאין את כפיהן, וכך כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכרים לכל אין נושאין את כפיהן.

(20 טורי אבן – מס' מגילה (כד):)

חיפני ובישני לא ישא כפיו וטעמא מפני שקורין לאלפי"ן ועיינין כדמסיק. ופירש"י אם הי' עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו ולשון קללה הוא כו'. משמע דאי לאו ה"ט שמהפכין הברכה לקללה היו נושאין כפיה'. וק"ל ותיפוק ליה משום שפוגמין ברכתן ואומרים תיבה אחרת שלא ככתוב שהרי אהא דתנא אין מורידין לפני התיבה וכו' מפני שקורין לאלפי"ן ועיינין פירש"י ופוגמין תפלתן וה"נ ת"ל דפוגמין ברכתן. וי"ל דאי לאו משום דעל ידי חילוף אלפי"ן ועיינין מתהפכין מברכה לקללה לא הי' קפידא משום פגם הברכה דהא לענין תפילה נמי לא קפיד תנא אלא להורידן לפני התיבה והיינו להוציא אחרים ידי חובתם, וה"ט כיון דאפשר להוריד מן הקורין כהוגן למה לי להוריד מן המחליפין וקורין אבל בפני עצמו להוציא את עצמן גופיה ש"ד וא"צ להדר להוציאן אחד מן הקורין כהוגן, וה"נ גבי ברכת כהנים אי לאו טעמא דמהפכין הברכה לקללה היו נושאין כפיהם דלא דמי למוציא אחרים אלא למוציא את עצמו אבל כיון דאיכא היפוך ברכה לקללה לא ישא את כפיו:

(21 שו"ת הרדב"ז ח"א (סי' שצד'))

שאלת ממני באלו הכהנים הבאים מארץ יון שאינם יכולין להוציא מבטא החי"ת כלל וקורין ויהונך במקום ויהונך מהו שיעלו לדוכן. תשובה לא ידעתי מה מקום יש לשאלה זו שהרי כתבו הפוסקים העלגים שאינם מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפי"ן ועייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן אין נושאין את כפיהם ומה לי קורין לאלפי"ן ועייני"ן ומה לי לח"תי"ן הה"ן אדרבה הא עדיף שנמצא מחרף כשמגיע לפסוק וחכיתי לו. וא"ת דילמא לא אמרינן הכי אלא במי שהוא עלג אבל שאר העם קורין כתקנן אבל בנ"ד כולם קורין ויהונך לא קשיא דבשלמא במקומם איכא למימר האי טעמא שכולם כך הוא המבטא שלהם אבל במקומותינו שכלם קורין ויהונך הרי זה עלג ולא יעלה לדוכן אלא מלמדין אותו שיאמר ויהונך והכי אמרינן פרק יושב אמר רב אשי חיפני ובשיני לא ישא את כפיו תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפה ולא אנשי בית שאן ולא אנשי צבעונין מפני שקורין לאלפי"ן ועיינין אלפי"ן ע"כ. הרי לך בהדיא כי אנשי חיפה ואנשי בית שאן כלם היו קורין כך ומשום הכי אין עולין לדוכן ובודאי כי באתריהו היו עולין דאי לא תימא הכי לא היו יורדין לפני התיבה ולא היו נושאים את כפיהם. וכ"ת היו מביאין חזנין וכהנים ממקומות אחרים זה אינו במשמע אלא ודאי במקומות אחרים קאמר דלגבי דידהו היו עלגים אבל לבני אתריהו לא היו עלגים וזה ברור מאד ואם למדוהו ולא למד לא יעלה כלל. הנל"ד כתבתי.

(22 שלחן ערוך – או"ח (נג:יב))

אין ממנין מי שקורא לאלפי"ן ועייני"ן אלפי"ן.

(23) משנה ברורה (שם)

(לז) לאלפין עיינין - פי' הברת העין הוא בחוזק ועמוקה יותר מהברת האלף וה"ה למי שקורא חתי"ן ההי"ן או שקורא לשיבולת סיבולת. ואם כולם מדברים כך מותר להיות ש"ץ [מ"א בשם הרדב"ן] ודע עוד דה"ה לכל מי שאינו יכול להוציא האותיות כתיקונן כגון שהוא כבד פה וכבד לשון ג"כ אין מורידין אותו לפני התיבה [כן מוכח מהרמב"ם פט"ו מהלכות נשיאת כפים ה"א ופ"ח מה' תפלה הלכה י"ב עי"ש בכ"מ וצ"ע מירושלמי פ' היה קורא הלכה ד' דאיתא שם היה לשונו ערוך ע"ש בפני משה דמתיר בענין זה מפני שמ"מ אינו משנה האותיות מהייתן עי"ש אכן לפי מה שפירש שם הבעל ספר חרדים את דברי הירושלמי ניהא]:

(לח) ולעיינין אלפין - עיין בפר"ח שהעלה דבזמן דליכא אחר ראוי כמותו מותר להורידו לתיבה אפילו בחתי"ן ההי"ן אבל בעל פני משה הנ"ל חולק עליו וסובר דאפילו בדליכא אחר לא שרי כ"א היכא דכשהוא מכוין לקרות אותו לחי"ת על ידי טורח יכול לקרות אותו שפיר ונראה עוד דאפי' לפר"ח אין מותר למנותו לש"ץ בקבע פן יזדמן מחר אחר טוב ממנו רק לפעם זה מותר להורידו בדליכא ראוי כמותו כהיא מעשה דר"ח שם בגמרא:

(24) שלחן ערוך – אור"ח (קכח:לג)

מי שאינו יודע לחתוך האותיות, כגון שאומר לאלפין עייני"ן, ולעייני"ן אלפ"ן וכיוצא בזה, לא ישא את כפיו.

(25) משנה ברורה (שם)

(קכ) לאלפין עיינין - וה"ה מי שקורא לחתי"ן ההי"ן או שקורא לשיבולת סבולת ואם כל בני עירו קוראין כך מותר לישא כפים שם באותו מקום. ומטעם זה כתבו האחרונים דבזמנינו שרוב בני עמנו אין יודעים להבחין בין הברת העי"ן לאל"ף ממילא מותר לישא כפיו וי"א עוד דבמדינת רוסיא שרגילין הרבה לקרוא סבולת אף דכלל אנשי המדינה יודעים ההפרש שבין שיי"ן ימנית לשמאלית מ"מ מותר לישא כפיו [ט"ז והובא בא"ר]:

(26) שלחן ערוך – אבה"ע (קכו:א)

כותבין הגט בכל כתב ובכל לשון, בין שהוא כתב העובדי כוכבים בין שהוא כתב ישראל, כגון פרוכניצאל וכיוצא בו. אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחד מקצתו בלשון אחר, פסול. הגה: ויש מכשירין (הראב"ד). ונ"ל דאפילו למאן דפוסל, מודה דמקצתו לשון הקדש ומקצתו לשון ארמי כשר, דשניהם נתנו בסיני והיו קרובים בלשון, וכלשון אחד דמיא, ולכן נוהגין עכשיו לכתוב בגט מקצת מלות לשון הקודש ורובו לשון ארמית. אי נמי מאחר דרובו לשון ארמית, ואין בו רק מלות לשון הקודש, אין זה מקצתו בלשון אחר. אי נמי דדוקא בתורף הצורך קאמר, אבל מה שמוסיפין בתורף הרי את מותרת לכל אדם או שאר מלות, אינן צריכין ואין רק כפל דברים שנוהגין לכתחלה, כן נראה לי ליישב המנהג. ונהגו לכתוב בלשון ארמית ובכתב אשורי. הגה: ואין להכשיר בכתב אחר, רק במקום עיגון ושעת הדחק, כגון שהובא ממרחקים ואין שיירות מצויות (תשובת הרא"ש כלל מ"ה). וע"ל סי' קכ"ה סעיף ט"ו.

(27) טורי זהב (שם)

ג' תירוצים כתב רמ"א כאן על נוסח גט שלנו וכבר היה ויכוח גדול ע"ז בתשוב' רמ"א סי' קכ"ו בין רמ"א ובין מהר"ר יודא מפאדו' בזה באורך ולע"ד קשה על אלו התירוצי' של רמ"א על הא' קשה דמה לנו לקדשת הלשון ששניהם נתנו בסיני וכי בקדוש' תליא האי מילתא דלא יהיה מקצתו בל' אחרת ומה שכלל בזה דהוין קרובים בל' זה לא תלוי בקדושה ג"כ ובאמת יש הרבה שאינם קרובים כגון בשני בתרגום תנינא וכן שמונה בתרגום תמניא ול' זה הוא בגט בתחלתו בשני לירח כו'. ועל התירוץ הב' קשה מנ"ל דניזיל בזה בתר רובא כיון שיש קפידיא שלא יהיו לשונות חלוקים בגט אימא לך דכולו בעינן כך. ועל הג' דכתב דוקא תורף הצורך קאמר אבל הרי את מותרת א"צ והיינו כיון דכבר כתוב לכל גבר די תיצביין כבר הקשה עליו מהר"י הנ"ל דזהו גופו של גט כמו שיתבאר בסי' זה ורמ"א ישבו בדוחק ע"ש ומהר"י תי' שם דלשון תרגום הוא לשון הקודש אלא שנשתבש כמ"ש בכוזרי ע"ש והנלע"ד דכל התיבות שהם בגט לשון הקודש הם נזכרים בלשון התלמודים שהיה לשונם ל' ארמית וכל ל' התלמוד אותו ל' ואעפ"כ נמצאו לשונות אלו של ל' הקודש ביניהם נמצא שהי' ל' הקודש בלול אצלם בין לשונם שהי' של תרגום ממילא זה לשון התעורבות נקרא לשון א' דהיינו לשון התלמודים והו' לשון א' ולא בעי למעט אלא לשונות החלוקים שזה אומר בכה וזה אומר בכה אבל לא נמצא שניהם כאחד כנ"ל נכון:

(28) שלחן ערוך – אור"ח (קא:ד)

יכול להתפלל בכל לשון שירצה, וה"מ בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש; וי"א דה"מ כששואל צרכיו, כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה הקבועה לצבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון; וי"א דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה, חוץ מלשון ארמי.

(29) משנה ברורה (שם)

(טו) אלא בלה"ק - לפי שאין מלאכי השרת נזקקין ללשון ארמית וה"ה שאר לשונות חוץ מלשה"ק אבל צבור א"צ מליץ שהקב"ה בעצמו מקבל תפלתם:

(30) שו"ת הרמ"א (סוף סי' קל')

אמרו בבר"ר + פרשה עד, יב+ : א"ר שמואל בר נחמני אל תהי לשון ארמית קלה בעיניך, שמצינו בתורה ונביאים וכתובים שהקב"ה חלק לו כבוד. בתורה + בראשית לב, מז+, יגר שהדותא. בנביאים + ירמ' י, יא+, כדנא תמרון להון. בכתובים + דניאל ב, ד+, וידברו הכשרים למלך ארמית, עכ"ל הבראשית רבה. והביאו המדקדק הגדול ר' אליהו מדקדק בראש ספרו המתורגמן. + שם הספר הוא מתורגמן והמחבר הוא ר' אליהו בחור הלוי אשכנזי. הספר דן בשרשי לשון ארמית ובאורם בלה"ק וקצתם בל"א, ומסודר כסדר א"ב. בריש ההקדמה לספר מתורגמן מביא ר' אליהו הלוי האשכנזי המכונה בחור, את המדרש הזה ואח"כ הוא ממשיך: לפי שהוא קרוב ללשון הקדש מכל שאר הלשונות וכן כתב החכם רבי אברהם עזרא לשון ארמית הוא לשון הקדש שנשתב', משמע קודם שנשתבש היו מדברים בארם לשון הקדש ממש. ואם כן יש לשאול מתי נשתבש והלא בזמן האבות היה זה הלשון המשובש והראי' יגר שהדותא. לכן נראה לי לומר שנשתבש תכף אחר שיצא

אברהם משם כי בלי ספק היה הוא ואבותיו מדברים בלשון הקדש כאשר קבלו מאדם עד נח איש מפי איש. והעיקר היה שם בן נח שהוא היה בעבר הנהר שנאמר עליו הוא היה אבי כל בני עבר רוצה לומר בני עבר הנהר כמו שפירש הרב משה בר נחמן ז"ל, וכשמת הוא ורוב בניו ויצא משם אברהם היו כלם ע"ז אז נשתבש הלשון ונקרא לשון ארמי על שם ארם שהוא היה הבן האחרון - ומסתמא הוא האריך ימים יותר מכלם לכן נקרא הלשון על שמו לשון ארמי. וכשבא אברהם לארץ כנען היה הוא וזרעו מדברים שפת כנען שהוא לשון הקדש ממש. + וכתב וזה לפי שהוא קרוב ללשון קדש מכל שאר לשונות, וכ"כ החכם ר"א בן עזרא לשון ארמית הוא לה"ק שנשתבש, עכ"ל.

(31) רא"ש – מס' ברכות (ב:ב)

וימצאתי בנימוקי תלמידי ה"ר יונה ז"ל שהיה תמיה כיון שתפלה ביחיד אינה נאמרת אלא בלשון הקודש היאך נהגו כל העולם שהנשים מתפללות בשאר לשונות דכיון שחייבות בתפלה לא היה להן להתפלל אלא בלשון הקדש. ורבני צרפת ז"ל היו נותנין טעם למנהג ואמרו כיון שהיא התפלה שהצבור מתפללין כמו תפלת צבור דיינין לה ויכול יחיד לאמרה בלשון אחרת. והא דאמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי זהו בשואל צרכיו כגון שיש לו חולה בביתו או דבר אחר שהוא צריך. אבל תפלה שהיא קבוע לצבור אפילו כשיחיד מתפלל בביתו כמתפלל בצבור דמי שא"צ מליץ לפני הקב"ה. ולי נראה דאינו קשה דדוקא לשון זה קאמר רב יהודה דלא ישאל אדם צרכיו. וכן הקשו בתוספות (שבת שם ד"ה שאין) אהא דקאמר שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי והלא אפילו מחשבות לב האדם הם יודעים ומכירין אלא לשון זה מגונה בעיניהן להזקק לו:

(32) מעדני יו"ט (שם)

[ז] אלא לשון זה מגונה בעיניהם כו'. וצריך טעם למה שהרי מבואר שזה הלשון הוא קרוב ללשון הקודש ולמה היה הוא מגונה בעיניהם יותר משאר הלשונות ונ"ל שמזה הטעם בעצמו שזה הלשון קרוב ללשון הקודש הוא משום כך הוא מגונה בעיניהן לפי שהוא כמו לשון שנשתבש דומה קצת למ"ש רבינו בפ' דלעיל סי' י"ד דטפי עדיף בלא כוונה ממה שעוקר וכו' וכך הוא מגונה אך לפי זה א"כ לשון ערבי ג"כ יהיה מגונה בעיניהם שהוא כמו כן קרוב ללשון הקודש ואמר הרמב"ם שהוא לה"ק משובש:

(33) משנה ברורה (קא:ית-יט)

(יח) דאף יחיד - דס"ל דהמלאכים מכירין בכל לשון רק שאין נזקקין לארמית שמגונה בעיניהם. ומשו"ה מותרות הנשים להתפללות בשאר לשונות:

(יט) ארמי - ובצבור מותר אף לשון ארמי. ובזה אתי שפיר מה דאומרים יקום פורקן וברוך שמיא בצבור וכדומה [פמ"ג]. ולפ"ז אם מתפלל בביתו אין יכול לאמר שום יקום פורקן. וכן מוכח באור זרוע הגדול בהלכות שבת סי' נ':

(34) שלחן ערוך – אור"ח (סב:א-ב)

סעיף א: אעפ"י שמצוה לדקדק באותיותיה, קראה ולא דקדק בהן, יצא.
סעיף ב: יכול לקרותה בכל לשון, ויזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון וידקדק בו כמו בלשון הקודש.

(35) שו"ת אגרות משה (אור"ח ג', סי' ה')

בענין שינוי ההברות אם יכולים לשנות או לא כ"ג טבת תשכ"ט. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר יחיאל מיכל טווערסקי שליט"א, רב במילוואקי. הנה בדבר שינוי הברות בין אנשי אשכנז ובין אנשי ספרד, ודאי אין לשנות מהברה של אבותינו שהיו קורין בהברה זו אלפי שנים, לא מבעיא אם נימא שהוא גם מחלוקת לדינא איך לקרות שודאי אין לנו לשנות, דהרי לבני אשכנז אינו אמת כהברה הספרדית, ובפרט שבני אשכנז היו הרוב בכל הדורות, אלא אף אם נימא כדמסתבר שליכא פלוגתא לדינא ושניהם היו כשרין לדינא, דהא לכאורה מוכרחין לומר כן דקריאת חליצה הא נקרא בלה"ק דוקא ואם היבם והיבמה אין יכולין לקרא מעכבת הקריאה דאף באינה יכולה לקרא לא אבה בנשימה אחת מעכבת כדאייתא ביבמות דף ק"ו לגירסת הרי"ף ופסק כן הרמב"ם פ"ד מחליצה ה"ד ונמצא שנצטרך ללמד את האשה שתוכל לקרא בכל ההברות, דאל"כ נמצא שחליצות דשל הספרדים פסולות לדין וחליצות שלנו פסול להספרדים שלא מצינו דבר כזה, ולכן משמע ששתי ההברות כשרין שלכן אף שהאשה אינה יודעת אלא הברה אשכנזית או רק הברה ספרדית כשרה החליצה. מ"מ לא מסתבר שאבותינו כשהיו כולם יחד שהיה זה עד שגלו בחורבן ראשון היו מדברין בהברות אחרות. ומה שנחשב שתי ההברות כל אחת מהן לשון הקדש אף שרק אחת מהן היא אמיתית, הוא מטעם שאם יש קהל גדול שקורין אותן האותיות והתיבות בנקודות שבלשה"ק בהברה קבועה נחשב זה ג"כ לה"ק אף שהוא שינוי מהברה שהן דברו ושניתנה התורה. והוא מוכרח דהא הברות משונות במקצת איכא גם בהברה אשכנזית גופא בין מדינות שונות כמו הברת אנשי ליטא והברת אנשי פולין והברת אנשי אונגארן שכולנו בני אשכנז שאין לומר כלל שגם מתחלה היו בהברות מיוחדות אלא שיש איזה שבושים במקום אחד שנעשה ברוב הימים מצד הברת אנשי המדינה בלשונם שנמשך ממילא גם על הברה של לה"ק. ומ"מ ודאי שהחליצות דכל המדינות כשרים לכולם אף שיש שינוי גדול בקריאת תיבות ככה יעשה ועוד, אף שודאי רק של אחד הוא קריאה האמתית, אלא ודאי הוא מטעם שנחשב גם הברה שאינה כפי שדברו אבותינו כיון שיש קהל גדול שקורין כן האותיות והתיבות בנקודות שבלשה"ק, בחשיבות לה"ק שכשרים לדברים שנאמרים בלה"ק שיש אצלינו חליצה וברכת כהנים...

אבל אין ידוע לנו איזו היא הברה האמתית לכן אינו רשאי לשנות מכפי שהתפללו אבותינו כיון דלפי קבלתם הברה שלהם הוא האמתית ואיך ישנה להברה שאינה אמיתית לקבלת אבותינו, והא בכה"ג שאייתא מחלוקת בדינא נמי מפורש שאסור לשנות כהא דחלב דאייתא בפסחים דף נ"א ובמגורמת דרב ושמואל בחולין דף י"ח, וכן הוא ענין הברות שהוא ג"כ כמחלוקת איך היא הברה האמתית שאסור לשנות אם לא שהלך למקום האחר אדעתא שלא לחזור. ולכן ברור שבמקומותינו שמתפללין בהברה אשכנזית וכן אומרים בכל הברכות וקורין בתורה אסור לשנות להברה ספרדית וממילא צריך ללמד במדינותינו עם התלמידים לקרא בהברה אשכנזית. יידו מוקירו, משה פיינשטיין.

(36) שו"ת שרידי אש (ב:ה)

האם הקורא בהברה ספרדית יכול להוציא ציבור הרגיל באשכנזית

בדבר השאלה שנשאלתי בנוגע למבטא, שהנערים שלמדו בבית הספר משתמשים במבטא הספרדי וכשמגיעים לבר - מצוה רוצים לקרוא בתורה על פי מבטא זה, בעוד שכל הקהל נוהגים לקרוא ולהתפלל במבטא האשכנזי, כנהוג בכל הקהלות שבתפוצות וכן ברוב בתי הכנסת שבארץ ישראל. והשאלה, אם מותר להניח לבר - מצוה, שהתרגל במבטא הספרדי, לקרוא בציבור פרשת השבוע במבטא זה ולהוציא ע"י כן בקריאתו את הציבור, וכת"ר כ' בשם הגאון הצדיק מהרא"י קוק זצוק"ל להתיר ליחיד, אבל לא לציבור, לשנות את המנהג הקדום. זו באמת שאלה חמורה ונפלגו הדעות בין הרבנים, יש מחמירים ואוסרים לש"ץ הרגיל במבטא הספרדי להוציא ציבור הרגיל במבטא האשכנזי, ויש מקילים בזה, ושמעתי כי בלונדון וכן באמריקא מקילים הרבנים להרשות לבר - מצוה לקרוא במבטא הספרדי, ולעומת זה יש רבנים גדולים בא"י שאינם מניחים אפילו לבר - מצוה לשנות מהמבטא הנהוג בציבור. ואני לא ראיתי לא את דברי הגאון מהרא"י קוק זצוק"ל ולא את דברי הגאון הראשון לציון בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל, שכפי השמועה התיר, ולכן אני יכול לדון בדבריהם. וכן אני רוצה להכריע בדבר השנוי במחלוקת של רבנים גדולים וצדיקים. ורק אציע את מה שנראה לי לדון בזה עפ"י יסודות ההלכה.... ופוק חזי מה עמא דבר, שבקהלות רבות ישנם אנשים מארצות שונות, שלכל אחד יש הברה אחרת, כמו אנשי ליטא ואנשי גאליצא, שמשונים בהברותיהם, ובכל זאת מניחים לכל אחד מהם לעבור לפני התיבה ולקרוא בתורה ואין מוחה נגד זה. ובס"ר מטעי להרב רנ"צ פרידמאן רבה של בני ברק מביא סיפור, שבמסיבה של רבני אונגארן רצה רב גאון אחד לאסור לש"ץ להתפלל לפי המבטא הגליצאי, משום שהם מבטאים את הצירי כאילו היא פתח וכשאומרים אלקי אברהם כאלו כתוב בפתח יש כאן כאילו מחרף ח"ו והי' שם רב גאון אחד שהשיג נגדו מעובדא דר"ח בכבא מציעא פ"ה, ב שלא היה יכול לבטא את החי"ת ובכ"ז העמיד אותו רבי לפני התיבה ותפלתו נתקבלה

37 ספר מור וקציעה (פירוש הרב יעקב עמדין על הטור) – או"ח (סימן נג')

דף לג, א בטור. אין ממנין לעגי שפה. ונראה דאי לא אשתכח דגמיר וחסיד כוותיה שפיר דמי, וראיה מרבי חייא באגדה דפרק הפועלים [ב"מ פה, ב]. וצ"ע קצת מ"ט שרי, כיון דרבי [מגילה כד, ב] חשבו למחרף ומגדף לפעמים כשמגיע לחי"ת. וי"ל כיון דאיכא אומה ולשון שאין להם אות חי"ת (וכן מצינו בכמה מקומות בגמרא אל תקרי בה"א אלא בחי"ת. ואפכא) וכן אחינו בני ברית שבארץ אשכנז אין מבדילין בין קריאת חי"ת לה"א, ליכא קפידא כולי האי בדליכא דעדיף מניה. ומכאן קצת ראייה למציאות קריאת החי"ת כבני אשכנז. ואמנם משם ראייה שאינה קריאה הגונה ולא נכונה, ושמענו נמי דקריאת הספרדים שאינן מבדילין בין פת"ח לקמ"ץ לא טובה היא בעיני ה', כי כשמגיעין אצל השם של אדנות בה' לא נמצאו עושיין קודש חול, ולהפך בהנה נא אדני [בראשית יט, כ] עושיין חול קודש, הייטב בעיני ה'. על כן שמח לבי ואודה ה' בכל לבי, שעשאני יהודי אשכנזי בניבי. ועיין ספר בחי' פ' וירא [יח, ג] ובסולם בית אל.

38 סידור בית יעקב (לרב יעקב עמדין)

מבאר איכות המבטא ההגון דיבור הפה ומבטא השפה. צריך להיות שלם בחיתוך הלשון כל מום לא יהיה בו באות בניקוד בטעם. כהלכות לשון הקודש בכל תנאיו העד בעם. מה נמצאו אמרי נועם. וביחוד שלא לקרות לעיניין אלפיין וכן ההי"ן כאשר יבאר הגל"ל. מה פום סכור ממלל (ראה דברים רבה ג, יא) וכל שכן להשמר מחילוף קריאת אותיות שאינן ממוצא אחד כלל. לא כמו שאנו האשכנזים עושים בקריאת ת' רפויה כס' לבשתנו. אכן בתנועות אשרינו וטוב חלקנו. לא כספרדים שאינם מבדילים בין קמץ לפתח. ובזה הם עושים קודש חול ולהפך קש נחשבו תותח (איוב מא, כא). ועל זה תמהתי מימי. ואחרי זמן רב מצאתי להרב המקובל הבחיי. (ריש פרשת וירא) שהתנגד להם גם כן בזה. והוא ז"ל היה מהם. והעיד עליהם והזהיר על זה מאד (שוב מצאתי גם לבעל "לויית חן" שכתב שאין קורא הקמץ על נכון כמו האשכנזים) מלבד שגורעים מספר הנקודות הקדושות שנתנו בסניני ומבטלין מקצתן כי אין להם לא פתח ניכר. והחולם לגמרי בטל אצלם ונעכר. נמצאת בריאת הברת חולם שלנו נעדר מעיקרו. לחנם המציאו הטבע. ובמוצאים הוקבע. וכה עשו בסגול וצירי". שהשוו הברתם ואין למחלת לשונם צרי. וכן בניגוני הטעמים יפה כחנו מהם. מה ענים גורלנו בהבדילנו ביניהם. צריך לזהר בשוא שאינו תנועה. אלא גבול תנועה. ובזה משוגתנו אתנו חטאת קבועה. שאין אנו מבדילין בין צירי לשוא. אך שוא הוא להמיר זה בזה. כלעג לשון ונבזה. יזהר בתנועה גדולה ובתנועה קטנה בדגש ורפה ובמפיק ומפסיק הכשר. ולחבר במקום הראוי לקשר. ולרדוף אל המקום אשר יהיה שם הרוח. או לעמוד ולנוח. לא יימרן מלה בהלעטה. כנס ונמלטה. רק בנחת כמשפטה ולא יניח הנד ולא ניד הנח. משפט החספין לא יגרע. ויזהר במלעיל ומלרע. במי שאפשר לו ויודע הדברים אמורים. אבל מי שלא הגיע לידי מדה זו בנעורים. אי אפשר להטריחו בהנחת הטעמים שטורחו רב ומייגע דבורו. והפסדו מרובה משכרו. לכן טוב שלא לבלבל הקורא אשר לא ניסה באלה. במטבע תפלה:

39 שו"ת יביע אומר (ח"ו – חלק או"ח יא:ה)

והנה הראבי"ה (ברכות סי' ל) כ' וז"ל, ואסור לאדם שיאכל קודם שיתפלל, וכן לשנות, ונ"ל דדוקא מידי דמשכר, מדדריש ליה מואותי השלכת אחרי גויך וכו', ובמים לא שייך גיאיות. וכן משמע בפ' הדר. עכ"ל. ור"ל שכ"מ בעירובין (סה) דאמרי, אר"ח כל המפיק מגן בשעת גאווה (שמעביר תפלת מגן אברהם שאינו מתפלל בשעת שכרות) סוגרין וחותרין צרות בעדו. שנא' גאווה אפיקי מגנים סגור חותם צר. ע"ש. אלמא דלא חשיב גאווה אלא מידי דמשכר. וז"ל הגמ"י (פ"ו מתפלה אות ד), נ"ל דדוקא מידי דמשכר, מדדריש מואותי השלכת אחרי גויך וכו', ובמים לא שייך גיאיות. וכ"מ בפ' הדר (אבי"ה). ע"כ. ולפ"ז היה נראה שמותר לשנות מי פירות ושאר משקין שאינן משכרים, הואיל ולא שייך גאווה בדבר שאינו משכר. איברא דבאור זרוע (סי' קח) כ', ודוקא יין ודבש ושכר בהם גיאיות, אבל מים שאין בהם גיאיות לית לן בה. וכן ראיתי למורי רבינו אב"י העזרי ששתה מים בשחר קודם תפלה. עכ"ל. גם מהר"ם ריקאנטי (דיני תפלה סי' טו) כ', רבינו אב"י העזרי וריא"ז כתבו דוקא יין או דבש ושכר אבל מים שרי שאין בהן גיאיות וכו'. ע"כ. וי"ל שאף דבש חשיב מידי דמשכר, וכדאמרי' בכריתות (ג:): אכל דבלה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה. אלמא דבש משכר. אבל שאר משקין שאינם משכרים, י"ל שגם האו"ז והריקאנטי מודים להתיר, דלא חשיבי דרך גאווה. ולפ"ז ק"ק על מ"ש בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' רלח) וז"ל, שאלת אם מותר לשנות מים וצוקר קודם שיתפלל. דע שאם אינו חולה אסור, ואין לך גאווה גדולה מזו. אבל אם שותהו לרפואה אין כאן גאווה ומותר. ע"כ. ואמאי חשיב ליה גאווה כ"כ, לפמ"ש ראבי"ה הנ"ל. הן אמת דאעיקרא י"ל שאין ראית ראבי"ה מכרעת, דשאני ההיא דפ' הדר דדוקא בשכרות ממש אמרו כן, אבל לא באכילה אפי' שהוא שבע ומתגאה באכילתו, כההיא דבש"ע (ס"ס תרח). אבל כאן קודם תפלת שחרית הרי נאסר באכילה,

וא"כ סגי בגאווה כל דהו להחמיר עליו. (וכמ"ש מהרש"א בח"א (ברכות י:), דדמי למ"ש (ברכות נז:), שני גוים בבטנך אל תקרי גויים אלא גיים, אלו ר' ואנטונינוס שלא פסק משלחנם צנון וחזרת וכו'). וי"ל. ובאמת שמצינו מי שחולק ע"ד ראבי"ה הנ"ל, כי בס' התשב"ץ לתלמיד מהר"ם (סי' רג) הביא דברי ראבי"ה להתיר מים קודם תפלה. וכ' ע"ז רבינו פרץ בהגה, ומיהו נ"ל דאפי' מים אסור לשותות, שכיון שממלא נפשו ממה שהוא צריך אחר שנתגאה קרינן ביה. עכ"ל. וכן בארחות חיים (הל' תפלה אות טו) הביא דברי ראבי"ה להתיר שתיית מים, וסיים, ולפ"ד הר"ף (הוא ר' פרץ הנ"ל) כיון שמלא נפשו ורצונו ממה שהוא צריך אחר שנתגאה קרינן ביה. עכ"ל. ובכל בו (סי' י הל' ק"ש בתחלתו) הביא ג"כ דברי ראבי"ה, וסיים, והרי"ף כתב, ומיהו נראה דאף מים אסור כיון שרצונו ונפשו מלא ממה שהוא צריך אחר שנתגאה קרינן ביה. עכ"ל. ומ"ש בשם הרי"ף (ר"י אלפסי), בודאי שהוא ט"ס, וצ"ל והר"פ, דהיינו רבינו פרץ שכ' להדיא כלשון הזה ממש. וידוע שהכל - בו מעתיק דבריו מהארחות חיים, ושם כ' הר"ף וכו"ל. גם הר"ד אבודרהם (קודם סדר ברכות השחר בדי"ב רע"ב) כ', מכאן פסק ראבי"ה שמותר לשותות מים וכו', והרי"ף כ' דאפי' מים אסור, שכיון שממלא נפשו ורצונו ממה שהוא צריך לאחר שנתגאה קרינן ביה. עכ"ל. וברור שג"ז הוא ט"ס, וצ"ל והר"ף, והוא ר' פרץ כנ"ל. והמחבר (סי' פט סק"ג) הביא דברי הר"ד אפי' מה שכתוב, והאמת שהוא ט"ס. ושור' שכ"כ ביפה ללב (סימן פט סק"ז), שט"ס נפל בהרד"א, וצ"ל הר"ף במקום הרי"ף. וראיה מהא"ח הנ"ל. ע"ש. וכבר כתבנו שמקור דברי ר' פרץ בהגהות התשב"ץ. (וע' בשם הגדולים מע' ספרים (אות ת מספר ק) שס' התשב"ץ בא לידו של ר' פרץ והגיהו, וכל מקום שתמצא ומיהו וכו', זהו לשון ר' פרץ. ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין.) וכן ראיתי להרה"ג ר"י אריאל נ"י בעינים למשפט (ברכות י:), שגם הוא העיר דט"ס הוא בהרד"א (וכמסתפק אמרה). ע"ש. ועכ"פ לדינא קי"ל כהראבי"ה, שמלבד הראשונים הנ"ל שהביאוהו להלכה, כן פסקו בשמו הרא"ש והמרדכי והטור והאגודה שמותר לשותות מים קודם תפלת שחרית. וכן מוכח מד' הרשב"א שבעין יעקב פ"ק דברכות (י:). ע"ש. וגם הא"ח והכל בו והרד"א לא הכריעו בזה. ומרן הב"י ה"ד הא"ח, וכ' עליו, ורבינו הגדול מהר"י אבוחב כ' שאין נראה בעיניו, אלא כדברי אב"י העזרי עיקר. והכי נקטינן. וכן פסק מרן בש"ע (סי' פט ס"ג), וז"ל, אסור להתעסק בצרכיו עד שיתפלל תפלת י"ח ולא לאכול ולא לשותות, אבל מים מותר לשותות קודם תפלה, בין בחול בין בשבת וי"ט. וכן אוכלים ומשקים לרפואה מותר. ע"כ.

40 שו"ת מנחת יצחק (חלק ד' – סימן מו' אות ג')

הנה (בח"ג סי' ט') דן, ע"ד המתחדשים המרעישים לשנות המבטא האשכנזית הרגילה בינינו, בקבלה מאבותינו הקדושים בתפילות והברכות, להמבטא הישראלית שנתחדשה כעת, ולקוחה ממבטא הספרדית. נהנתי מאד מדבריו, במה שהכה על קדקדם, של המתחדשים האלה, דכל כוונתם בזה, אין לה רק כוונה לאומית, יען שהיא כעת שפה ומבטא המדוברת במדינת ישראל, ובעצם הענין, בודאי שאין רוח חכמים נוחה מאלה, שבחרו להחליף המבטא שקבלנו מאבותינו הקדושים, ושגם לגבי הספרדים עצמם, כבר כתב אבי הספרדים, רבינו בחיי ז"ל, שהמחליף פתח בקמץ, לא ימלט מאחת משתים, או הירוס הכוונה, או יבוא לידי כפירה וכו', והגריעב"ץ בסידורו, כתב ג"כ מרורות ע"ז, כמו שהעתיק הד"ג דבריו בזה, - ועי' בספר ארץ טובה (טביומי) (סי' ה'), כתב ג"כ באריכות גדולה מזה, ובאות (ה') שם כתב, דיש לאסור מצד חשש איסור אחר, היינו הוצאת לעז על הראשונים, שהרי ידוע, כי שינוי ההברה בין האשכנזים להספרדים כבר עורר ויכוחים רבים עוד בדורות הראשונים, הללו אומרים הברה שלנו אמיתית, והללו אומרים, הברה שלנו אמיתית, והביא דברי רבינו הגדול מהר"ל מפראג בספרו תפארת ישראל (פרק ס"ו), שמוכיח בראיות, שההברה האשכנזית היא האמיתית, בכך אם אנחנו האשכנזים משנים עכשיו ההברה שלנו, הרי מוציאים אנו לעז על רבותינו הראשונים, שכביכול נעלם מהם, מה שגלו לנו, וחוששין ללעז וכו' יע"ש"ד, - ובודאי מהראוי למחות ע"ז, שאפילו מנהג שאין בו צד איסור, אסור לשנות, וזה מעיקר הדין שאל תטוש תו"א = תורת אמן =, וביחוד בהזכרת השם הקדוש, שזה בודאי איסור גמור, כמו שביאר מעכ"ה שי', - ובעניי אני מתפלל, על הגאון האדיר בעל רידב"ז ז"ל, בספר שו"ת בית רידב"ז (סי' כ"ז דס"ד ע"א) בסוף התשובה, בדרך אגב, השיב להשואל, שהי' חכם ספרדי, וזה לשונו, וקרוב לומר, שהמבטא של לה"ק = לשון הקודש = אצליכם מתוקנת יותר, יען שאנחנו בעוה"ר נדלדלנו כמה פעמים, מגולה אל גולה אחר, גלות יותר מכך, ע"כ יש להאמין שהמבטא של לה"ק אצליכם, מתוקנת הרבה יותר עכ"ל, והביא דבריו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' כ"ח אות ח' בסופו), ולא העיר עליו כלום, כי דבריו בזה הם בניגוד של רבינו בחיי הנז' והגריעב"ץ ורבינו הגדול מהר"ל מפראג ז"ל כנז"ל, וצ"ל"ע כמובן, - והנה בספר ישכיל עבדי (ח"ב חאו"ח סי' ג') מזכיר מהמסופר, שהגאון הקדוש ר"נ אדלער ז"ל זי"ע, רבו של מרן בעל חת"ס ז"ל, שינה ממנהגו והרגיל את עצמו להתפלל בהברה ספרדית, אבל מי הוא שידוע מה הי' כוונתו בזה, ומי הוא שידמה בעיניו לרנ"א ז"ל כמובן, - ד' ירחם עלינו וישלח גואל צדק, ויקבץ פזורינו מכל ד' קצות תבל לארצנו הק' אז יגל יעקב ישמח ישראל אכ"ר.

41 ספר קריינא דאגרתא (להרב יעקב ישראל קנייבסקי) – חלק א' (סי' קלח')

בעה"י י"א תמוז תשכ"ח

בדבר השאלה אודות חינוך בהברה ספרדית השאלה נחלקת לחמשה חלקים.

א. בדבר הזכרת השמות הקדושים שכפי הברתם נדמה כלשון רבים ח"ו נראה ודאי שאפי' הספרדים צריכים לקרוא קמץ של האשכנזים. ואין לומר שא"כ לפי קריאתם אינם קוראים כאן בקמץ אלא בחולם, דז"א שגם הספרדי קורין לפעמים את הקמץ כהאשכנזים כגון תיבת כל, וכבר מלפני הרבה שנים הרעישו בענין זה וכמדומה שבכמה מקומות הנהיגו גם הספרדים לקרוא השם הק' כהאשכנזים.

ב. בדבר הספרדים אם רשאים לקרות כקריאתם או שחייבים לעבור לחברה אשכנזית מאחר שלפי קריאתם אין חילוק מפתח לקמץ ומאות גדושה לבלתי דגושה. נראה דהם הספרדים אינם מחוייבים לשנות מנהגם שהרי גם אצל האשכנזי נאבד כמה ענינים שאין חילוק בין א' לע' ובין ח' לכ' ובין ט' לת' ובין כ' לק' ובין ס' לת', וכן אינו ידוע לנו בחילוק בג' ובד' ובין דגושה לבלתי דגושה ומעולם לא שמענו לדון לחייב את האשכנזים לאחוז מנהגים אחרים שיש בהם היכר הקריאה כגון ג' דגושה שהתיימנים קוראין אותה ד"ז, כי כל אחד מתנהג כקבלת אבותיו וכן בפולין אין ניכר חילוק מחיריק למלאופם וקורין הוא והיא בלא שום חילוק או אני ואנו בלא שום חילוק ולא שמענו מעולם שמחמת זה ידרשו מהם לקרוא כקריאת אנשי ליטא.

ג. ובדבר השאלה העיקרית אם מותר להאשכנזים לעבור לקריאת הספרדים הדין ודאי שאסור לשנות ממה שנהגו אבותיו משום אל תטוש וכמבואר בגמ"א לענין שנוי נוסחאות, אלא דאיסור זה נדחה לפעמים כאשר זה נוגע לקיום התורה כגון במקום אשר ההורים דורשים דוקא, חינוך כזה ואם ינהיגו החינוך בהברה אשכנזית ישלחו ההורים את הבנים ח"ו לבי"ס של חופשים ר"ל, דאז יכולים לשנות משום עת לעשות,

שהרי החסידים עמדו ושינו מנוסח אשכנז לנוסח ספרד משום שראו שבזה יהי' להם חיזוק יותר בעבודת הבור"ה, וכן שינו סדר התקיעות לתקוע בתפילת לחש ועוד כמה שינויים. ומה"ט הנהיג החינוך העצמאי בהברה זו מאחר שבלא זה לא הי' כמה ואולי רוב ההורים שולחים בניהם וזה הי' זמן רב קודם שהי' המדינה רק מחמת ההורים ומחמת הילדים שכבר הורגלו בהברה זו מעריסתן כדי שלא יעברו ח"ו לחפשים, הוכרחו להתנהג ככה [ולא כמש"כ אדמו"ר שליט"א שגם משלנו מתנגדים לחינוך בהברה אשכנזית כגון חינוך העצמאי וז"א ח"ו מעולם לא התנגד ת"ח יר"ש להברה אשכנזית לאשכנזים אלא שמתוך הדחק הנהיגו כך וכנ"ל].

ד. במוסד שיש שם אשכנזים וספרדים האיך לנהוג, הדעת נותן דמאחר שא"א לחנך זה כך וזה כך מוכרחים ללכת אחר הרוב והמיעוט נגרר אחר הרוב.

ה. מאחר שהחפשים הנהיגו ככה אפשר שהנהגת הברה זו בת"ת הוא כעין כניעה ח"ו להחפשים ויש בזה ח"ה ח"ו וגם כי לא תצלה את"ל שיש בזה צד איסור ח"ו ועל פרט זה אין בידי להשיב והכל לפי הענין וכל מנהלי מוסד מכריעים לפי הכרתם ואם עושים לש"ש השי"ת מאיר עיניו ללכת בדרך התורה. וכ"ז בענין חינוך הבנים [היינו באופן שבאם ינהיגו הברה ספרדית יתוספו הרבה ספסלים, ובאם לא יתמעטו ח"ו דאל"כ פשוט מאד שאין לשנו כלל וכלל וכן"ל] אבל לשנות אצל המבוגרים בביהכ"ס, ברור שעון נורא הוא לשנות להברה ספרדית, שנמצא שבעניני עבודת הבורא ית' יכניסו הנהגה כדי שיהא רצוי אצל האפיקורסים לשאיפתם להיות ככל הגויים ר"ל, ולא שינו נוסח התפילה בביה"כ האשכנזים אלא במקום ששולטים אנשים ממפלגה ידועה וכו' ואע"פ שאני עני ומיראי הוראה מ"מ בהכרח מפני הכבוד רשמתי הדברים הנ"ל, ומפאת חולשתי קשה עלי לעשות העתקה נכונה ויסלח לי הגה"ק האדמו"ר שליט"א שלא שלחתי כתב מכובד כראוי לרום כ"ק כי בעוה"ר כחי חלש מאד ואינני כלל מבעלי הוראה כידוע לכל מכירי, ולא כתבתי רק דרך משא ומתן וכ"ק יכריע לטובה ולברכה.

42) שו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן קכח)

ובענין הזכרת השם בהברה ספרדית, דהיינו בביטוי פתח תחת הנ' ואז משתמע לשון אדונים רבים, מביא בקריינא דאגרתא (קל"ח) מדברי הגאון וצדיק רבינו יעקב קניבסקי זצ"ל שאפילו הספרדים צריכים לקרוא בקמץ של האשכנזים, ולדבריו הרעישו כבר על זה, ובכמה מקומות הנהיגו גם הספרדים לקרוא השם הקדוש כאשכנזים, וכן רבינו החזון איש זצ"ל הורה דאילו האשכנזים שמתפללין בהברה ספרדית יזהרו בהשם לומר בקמץ כאשכנזים, והזהיר כן גם לבתי ספר בבני ברק, וביאר עוד בזה בנו הגאון רבי חיים שליט"א (מובא בספר "פניני רבינו הקהלות יעקב") דאף שבקמץ גם כן לשון רבים, מכל מקום הקפידה תורה מאיזה טעם שהיא לכתוב על שם קודש בקמץ דוקא, ולרבינו בחיי זהו על פי סוד, אבל מאחר שהתורה הקפידה לכתוב על קודש בקמץ, ובפתח לחול, וכפי חול נראה ח"ו כב' רשויות, חייבין להקפיד ולקרוא בקמץ, רק אם מחלקין בזה בהברה דהיינו שניכר הבל המבטא בין פתח לקמץ אין שום תלונה עליהם ע"ש.

43) שו"ת אורח משפט להגרא"ה קוק (סי' יז')

ואע"פ שהורגל פה בא"י ליתן יתרון להמבטא הספרדי, זהו רק שיש לו איזה חן ויופי מיוחד, אבל עיקר יתרון מבטא הוא דיוקו בחילוק האותיות והנקודות, ובזה המבטא הספרדי אינו מגיע גם להמבטא האשכנזי, וק"ו שהמבטא התימני הוא משובח מכולם, שמדקדק לחלק הרבה בין כל אות ותנועה בדיוק נמרץ, חלילה למי שהחזיק בו לעזוב אותו ולהחליפו במבטא אחר פחות מדויק ממנו בכל דברים שבקדושה. חוץ ממה שאין הקבלה של המבטאים גרועה מכל הקבלות של עניני הוראה, שכ"א = שכל אחת = מהעדות מחויב הוא לקיים אל תטוש תורת אמך, כמו שהדבר נהוג ועומד בעניני או"ה = איסור והתר = ועניני חיי משפחה, בין לקולא בין לחומרא, וחלילה לפרוץ בזה פרצות, כי קבלת אבות היא קיומה של תורה"ק, ושאל אביך ויגדך כתיב, ולר"נ שבת כ"ג כל מילי דרבנן מהאי קרא ילפינן לברך עליהם וצונו. ע"כ הנני בזה מחזק ידי עושי מצוה, להשתדל בכל מאמצי כח ובדברי חכמים בנחת נשמעים, שלא לשנות את המבטא המקובל בכ"מ = בכל מקום =, וביחוד בעדת קודש אחינו התימנים, דהשינוי אצלם חמור טפי כמש"כ. ואם נבוא לדון בעניני המוסר הפנימי מה שכתבו חכמי אמת בקדושת התנועות ודקדוקי האותיות והמוצאות יארכו הדברים מאד, והכל עולה למקום אחד שחלילה לשליחים בקודש לשנות ממבטא מדויק ומקובל מאז למבטא ואין למדים בזה ממה שאחרים עשו כן שלא ברצון חכמים.

והשי"ת יהפך שפה ברורה במהרה לכל העמים לקרוא כולם בשם ד', והי' ד' אחד ושמו אחד, וישראל גוי אחד בארץ יאושר ע"י אורו של משיח צדקנו בשוב ד' שבות עמו וישיבו שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה, וכל ישראל יעשו אגודה אחת בלא שום פירוד ושינוי כלל, ע"פ הוראת ב"ד הגדול אשר ישב בלשכת הגזית בבית קדשנו ותפארתנו שיבנה בכ"א, ועד העת המאושרה הזאת חייבים אנו לקיים הזהרו במנהג אבותיכם כדשלתו מתם לגבי יו"ט שני של גלויות במס' יו"ט דף ד' ע"ב. והנני בזה חותם בברכה מקודש. הק' אברהם יצחק ה"ק.